

Snov za novelo.

Spisal dr. Ivo Šorli.

aklenil je duri svoje sobice, vrgel klobuk na posteljo in stopil k odprtemu oknu. Globoko se je naslonil čreznje in se zazrl na morje pred seboj.

Samo tuintam je tlela prav na površju kaka zvezdica, tako mirna in svetla, kakor da gleda črna tišina sama skozi ta drobna, živa očesca . . . Tako temne in tihe noči se še ni spominjal in prisluškoval je s čudno napetostjo, ali se res nikjer nič ne zgane . . .

Pač, zazdelo se mu je, da je tik pod njegovim oknom nekaj rahlo, rahlo zašumelo, in potem je šlo pridušeno šepetanje dalje tja proti sredi . . . In tam nekje, tik pred prvo zvezdico, je odgovoril precej velik val in njegov snežnobeli greben se je zasvetil v njenem zlatu, da se je videlo, kako se je vzpel, a se takoj zopet nemo pogreznil pod črno gladino . . .

Mož na oknu je zadrhtel po vsem telesu in sladko razkošje ga je prevzelo. Ozrl se je tja proti vzhodu, kjer je puhtel v črnoto iznad mesta odsev stoterih luči kakor lahek, bledorožnat sopar, in bilo mu je dobro, da je vsaj zdaj zvečer tako daleč proč od vsega hrupa in nemira, sam s svojo dušo in s svojim morjem.

Šepetanje pod njim je postajalo glasnejše in glasnejše in v tem hipu se je pridrevil sem iz dalje črez glave vsem tem malim velik, smelo skačoč val kakor jezdec, ki prinaša množicam važno, nujno novico. In za trenotek vse ostrmi, potem pa se stakne glava h glavi in črez nje gre kakor šustenje vetrov . . .

Dolg, globoko doli proti južnemu obrežju segajoč pramen se je prikazal tam daleč in lezel previdno in nezaupljivo črez vso črno gladino bliže in bliže sem proti tej strani: — pogled enookega, počasi se vrtečega svetilnika v pristanišču, mračno svojo dolžnost vršečega čuvaja, ki je tam, da nadzoruje in opazuje celo noč v njegovo oblast izročene uporniške valove . . . In valovi so se potuhnili pred njim kakor zarotniki, če gre mrk stražnik mimo njih . . . A komaj je zdrknil pramen dalje črez breg na levici in izginil potem tja črez mesto in je obrnil svetilnik-čuvaj tej strani svoj orjaški

črni hrbet, že so prijezdili novi sli sem iz dalje skozi noč in novo mrmranje in posvetovanje je šlo skozi temino . . .

„To bo še ljuta noč!“ je prikimal predse.

„Morda gleda tudi ona zdaj na morje . . . kako mora to vplivati nanjo — prvo strmenje v to zagonetno brezkončnost!“ se je je naenkrat zopet spomnil . . . Ta pogled skozi okno, ta nenavadna tišina in nato ta naenkratna prebuditev ga je bila zgrabila s tako silo, da je za cele hipe pozabil mučne misli, ki jih je bil prinesel s seboj v svojo sobico iz mesta in od nje . . .

Zdaj pa se ga je naenkrat polastila zopet globoka otožnost.

„Kaj si pomaga tajiti — zdaj sem resnično razočaran!“ je vzdihnil. „Takrat po onem pismu sem le zaslutil, zdaj vidim!“ . . .

„Ne, ne, tako si nisem mislil,“ je mrmral iznova.

Vzravnal se je in si počasi gladil brado. In zopet jo je videl pred seboj, kako je naglo skočila iz kupeja drugega razreda — „drugega razreda“, je ponovil z neprijetnim občutkom — kako je švignila bliskoma s svojimi bistrimi očmi čez ves peron in ga takoj spoznala. On bi je res ne bil — preveč je bila drugačna. Šele ko je stala pred njim in mu smehljaje ponudila svojo roko: „Pavel, kaj ne?“, šele tedaj je videl, da so to res njene poteze s slike in da je ta elegantna mlada dama res Helena Rasta.

Moral se ji je zdeti pač okoren, ko sta šla s kolodvora v hotel! In čim bolj se je jezil sam nase, da naenkrat ne ve, kam bi del svoje roke, kaj bi rekel, da bi ne bilo slišati tako prisiljeno — tem bolj nerodne so bile njegove besede in tem bolj neokorne njegove kretnje. Šele v hotelu je dosegel zopet oblast čez svojo dušo in svoje ude.

Toda tega res ni bil on kriv. Po njenih pismih, razen enega samega, ki je bilo itak samo trezno, nič hujšega, si je moral ustvariti tako sliko o njej, kakršno si je bil v resnici ustvaril po njenih pismih in nič manj po njenih spisih. Ta globoka, resna, često skoraj mračna ženska duša, ki je trepetala v vsaki njeni besedi, kar jih je videl pisanih in tiskanih! — ali je mogel pričakovati, da stopi to uro, ko sta se imela slednjič tudi osebno spoznati, nališpana in tako gotovo in samozavestno nastopajoča mondenka pred njega? Da, gotovo se ne sme prenagli v svoji sodbi, a vtisk tega večera vsaj je bil nanj tak, da je sloveča pisateljica Helena Rasta v svojem zasebnem življenju najbrže prav navadna ženska, taka kakor skoraj vse, kar jih je srečal v življenju. —

Povesil je glavo in njegove misli so se pogreznile globoko same v se . . . Tako je strmel dolgo časa tik predse in šele mogočen, razbeljen blisk ga je zdramil, da se je ozrl začudeno tja čez valovje . . . Hrumelo in kipelo je pred njim, kakor da se vali ogromna reka mimo njega tja doli nekamo na južno stran, vsa črna in s snežnobelimi rožami na površju . . .

„Če gleda zdaj ona na morje, se laže gotovo v čuda globoke, veličastne občutke,“ se je nasmehnil. „Da, gotovo si misli, da se godi nekaj ogromnega v njej in čez par tednov popiše vrag to noč in bo lagala drugim še divneje nego sami sebi . . . Vse sama laž! Kakor da bi bil jaz veliko boljši!“ je zamahnil zaničljivo. „Tudi jaz lažem! Najprej sebi in potem drugim! In opravičuje nas vse samo to, da nalažemo najprej sami sebe, potem šele druge, ko že ne vemo več, da lažemo . . .“

„Toda ne!“ je zmajal zopet z glavo. „Nekaj vendar mora biti na tem! Morda lažemo ljudje samo zato, ker je resnica le pregrda in prežalostna in samo laž lepa in osrečujoča . . . In tako si postavimo vedno kaj lepega v oltar, opletemo s cveticami-sanjami, pokleknemo in molimo . . . Tako sem tudi jaz klečal celo leto pred njo in malikoval . . .“

In zamislil se je v oni popoldan ravno pred enim letom. Pomlad je bila prišla in mu dihala opojno, brezkončno hrepenenje v dušo. Pravzaprav tu ni bilo pomladi, v tem ogromnem mestu in po teh kamenitih, golih rebrih okrog njega, a slutil jo je tam zadaj za gorami. Samo zrak je bil sladkoduhteč in moder, kakor bi se bile razpustile tihe vijolice v njem in morje pred njim je cvetlo . . . Sedel je tam-le pri svoji mizi in ravno prečital tisto divno črtico Helene Rasta „Pomlad“ — divno kakor pomlad sama . . . Zaprl je list knjige, ki mu jo je prinesla, in primaknil svojo stolico k oknu . . . Celo telo mu je vibriralo čistega razkošja in zdelo se mu je, da prav čuti, kako se mu krčevito dviga duša v prsih in vselej zopet pade sladkoonemogla na mehko ležišče nazaj . . . In naenkrat mu je šinilo nekaj skozi možgane in skoraj planil je zopet k mizi . . . In pisal je ognjeno, občudovanja in hrepenenja polno pismo tej ne-navadni ženski in ji odprl namah vso svojo prelestno dušo, kakršna je bila v tem velikem, čudapolnem trenutku, pismo, kakor se mu je zdelo, da ga ni pisal še nihče na svetu lepšega . . . Kaj to, če se nista poznala osebno! Tudi njegovo ime je blestelo med prvimi v domovini in neki kritik je celo nedavno zapisal, da mu je, „ako primerja njegova in njena dela, kakor da sta se združila baš v njih

dveh moški in ženski genij v čudovito se dopolnjujočo zvezo visoko tam gori v svojih visočinah“ — ali ni, kakor da bi mu bil Bog zaklical iz brezkončnih daljav, da sta si prav onadva namenjena od vseh vekov? . . .

Opojna omotica mu je ovila glavo, ko je končal to pismo, in v prsih je začutil neznan pokoj, kakor da si je iztrgal skoraj celo svojo bolestnokipečo dušo iz prsi . . . Nesel je list takoj na pošto, da bi se v treznem trenutku ne premislil. In čez tri dni je prišel njen odgovor.

Bilo je, kakor da je vrgel kdo gorečo bakljo daleč ven na travnato planjavo . . . Ogenj se je prijel in zadehtelo je sladko po tlečih cveticah . . . In tiho so se plazili sanjavi, modri plamenčki med njimi dalje in dalje v njegovi in njeni duši . . . Zakaj tudi v njem je buknila strast samo tisti popoldan mogočno in strmo v zrak, potem pa se je spustila k tlom in se razlivala širše in širše tja črez in švigala globlje in globlje tja noter v njegovo dušo . . .

Spoznaval jo je hitro. Saj mu je bila popolnoma odkritosrčna. Da, spočetka včasih morda še celo preveč . . . Spočetka se mu je včasih zazdela podobna novoporočeni gospodinji, ki razkazuje svojim posetnikom s posebno uslužnostjo vse svoje stanovanje in jim odgrne celo zagrinjalo črez posteljo, da vidijo lepo svileno odejo in nežnobelo zglavje . . . Spočetka ga je včasih zadelo neprijetno, če se je lotila le preveč nežensko, z le preveč objektivnimi in vsak dvom o njeni zgoljstvarnosti odklanjajočimi izrazi gotovih vprašanj in predmetov, ki so edino tedaj poetični in lepi, če jih zakriva misteriozni somrak, če jih obdaja opojen vonjav dim . . .

A potem sta si poslala drug drugemu svoji sliki. Dolgo je strmel v njen dražestni, fini obrazek in potem se je sklonil in ga poljubil. In da je tudi on njej ugajal, je spoznal kmalu. Njena pisma so se odtlej razlikovala bolj in bolj od prejšnjih. Nekaj mehkozbe-ganega jo je bilo obšlo in gladka, samozavestna, varna govorica se ji je začela trgati v plaho, hrepenenja polno in bolj in bolj sramežljivo jecljanje . . . Spoznal je, da so se njena čuvstva, plavajoča doslej po njeni duši, spustila na dno ter začela pronicati polagoma v njene žile, v njeno kri, v celo njeno telo, da postaja celo njeno čuvstvovanje bolj in bolj čutnostno, in vedel je, da se šele zdaj izpreminja njeno prijateljstvo v ljubezen . . .

Nekaj kakor nadzemska blaženost ga je prevzelo. Bil je še mlad — štiriintrideset let — še vedno je šla njegova pot navzgor in še daleč je bilo, ko se obrne po oni strani v dolino navzdol,

toda zavedal se je, da je izmed onih, ki je zgodaj zagorel ogenj življenja v njih, tisti tihi in v vse globine dolboč, na vse strani po njih rove vrtajoč ogenj, in čutil je, kako se je že podrl zdaj tu, zdaj tam izjeden kupček in kako je prhnil zdaj tu, zdaj tam kosmič pepela v zrak... In bal se je ure, ko bi začeli ti naravni plameni ugasovati in bi jih mogel iznova zanetiti le s tem, da bi jih pustil v svojo glavo in jim izročil svoje možgane v plen, kakor vsi, ki zagori prepozna ljubezen v njih... A ti se večinoma vsaj ne zavedajo, on pa bi se in bi moral sam z ostanki svojega razuma opazovati, kako silijo požrešni zublji bliže in bliže, in bi sam videl, kako se mu reži idiotstvo iz ozadja... Toda danes še ni bilo prepozno, še je imel polne prsi, še je imel česa nuditi oni, ki se mu je zdelo, da bi jo mogel še edino ljubiti na svetu... Zato je pospeševal z vso virtuoznostjo rafiniranega umetnika ta proces v njej, zato je vabil skrito in previdno kakor prekanjen tat vse njene misli in želje k sebi ter jih spravljal v svojo oblast, zato jim je vcepljal žgoče, opojne strasti, da bi jo pač popolnoma omamil in podjarmil vse življenje v njej in ga vladal potem vse čase kot ljubeznipoln, vse žrtvujoč kralj...

Bili so to prelestni časi. Njegovo okno je bilo široko odprto in spodaj je šumelo morje. Uredil si je bil delo tako, da je zahajal samo do dveh v uredništvo, ostali čas pa je sedel do večera večinoma doma. Nabralo se mu je bilo v preteklih burnih časih, ko je moral skrbeti edino le za svoj obstanek, toliko snovi, da že skoraj ni vedel, kam naj poseže v svojo dušo, in z brezkončno slastjo se je vtapljal s peresom v roki v bajno romantiko človeških duš... Vsaj dve uri na dan pa je pisal njej, z njenimi listi pred seboj. Zdelo se mu je, da ni bila niti ena njegova beseda zaman, da še ni bilo srečnejšega sejalcia na svetu... Zdelo se mu je, da pri vsem svojem literarnem delovanju meče zrnje vendarle na slepo srečo s široko kretnjo daleč ven v zrak — tu pa je imel voljno, mehko, čakajočo prst pred seboj, cvetlični vrt, ki drhti hvaležnosti pod njegovo roko...

Vsak dan je bila bolj njegova... In gorelo je silneje in silneje in tiše in tiše v njem in videl jo je, kako se ona včasih skoraj zvija v tem ognju, ki je ovijal vanj njeno belo mlado telo kakor v škrlatast plašč...

In čim tišji je postajal ta plamen, tem bolj pekoč in žgoč je bil in tem strastneje sta trepetala oba v njem. Tedaj pa je začutil, da je dovolj, in pisal ji je, naj pusti svoje odgojiteljevanje, to živ-

ljenje polno odgovornosti in poniževanja, ter naj vstopi v njegovo uredništvo, kjer ji more ponuditi dobro plačo in zanimivo delo. Kot urednik leposlovnega oddelka takega velikega dnevnika je bil itak že preobložen in je nujno rabil pomožne moči.

Niti mislil si ni, da bi ne sprejela z veseljem te lepe ponudbe že zaradi njenih ugodnosti samih, zato je bil tako močno razočaran, ko je prečital njen odgovor, poln izumikanja in treznih izgovorov. Češ, da preveč ljubi svoj poklic, za katerega je vprav ustvarjena, da je njena gospoda polna obzirnosti in ljubeznivosti do nje, da ima posebno v „Njeni Ekscelenci pravo mater“ in da ji res ne kaže zamenjati varne eksistence s poklicem, za katerega morda niti sposobna ne bo in ki je le od danes do jutri. Sami pametni razlogi, proti katerim se mu skoraj ni bilo mogoče boriti s pametnimi protirazlogi . . . A baš to ga je tako hudo zadelo. Kakor da je naenkrat posijalo trezno solnce v ono sladko poltemo, kjer sta se toliko časa omamljena objemala in poljubljala . . .

Vstal je in stopil k oknu ter se zagledal otožno ven na blesteče, veselo šumeče morje. „Res, če bi se včasih kateri ali katera ne zastrupila ali obesila iz ljubezni, bi človek moral priti do sklepa, da je vse sama laž!“ je prikimal predse.

Za hip mu je prišlo prepričanje, da bi bilo najbolje, če ji ne piše več in pusti vse skupaj, a potem se mu je zopet zazdelo, da nima dovolj vzroka. Nazadnje je vendarle celo prav, da je tudi nekoliko praktična, saj kaka sentimentalna romantičnost postane še prej osladna in neužitna. Sploh jo še premalo pozna, njo in njene razmere, da bi jo mogel kar v en dan obsoditi. In občutil je tudi globoko obžalovanje po teh slabih trenutkih, ki se je imel njej zahvaliti zanje. In če bo videl, da ni zanj, ima še vedno časa, da prekine svoje občevanje ž njo pozneje, saj ji ni ničesar obljubil.

In silil se je, da bi ji skrnil svoje razočaranje, a posrečilo se mu ni — pismo je bilo hladno in suhoparno pametno. In to je ona občutila, zakaj njen naslednji list je bil zopet poln vdanosti, gorkote in presrečnih poskusov, da bi ublažila slabi vtisk svojega prejšnjega pisma. Zatrdila mu je, da bi neizrečeno rada prišla k njemu in pustila vse, kar ima sedaj, ako bi se mu posrečilo, da bi jo spravil tam doli v kako dobro hišo — samo svojemu poklicu da bi se tako težko izneverila.

Lotil se je takoj iskanja in že čez teden ji je mogel naznaniti, da jo sprejme grof Collari za svojo edino trinajstletno hčerko. Mož želi samo, da naj pride v pričetku spomladi za štirinajst dni v nje-

govo hišo, da se dodobra spoznajo, s prvim septembrom pa, ko se vrne z ženo in hčerko z letovišča, lahko nastopi svoje mesto, ako se o vsem domenijo.

Helena se mu je vroče zahvalila za njegov trud in vsa naslednja njena pisma so bila same prelestne sanje o možu in o njem, ki obeh še ni nikdar videla, a ju vendar tako brezmejno ljubi, o njenem čudovitem prepenenju po južnem solncu, ki mora biti tako svetlo in veliko, in po južnih poljubih, ki morajo biti kakor to vroče, strastno južno solnce . . .

In pozabil je bil popolnoma tisto prvo razočaranje in objele so te prelestne sanje iznova vso njegovo dušo in vstajale in vzhajale so vedno nove iz njih in se spletale daleč ven čez blesteče morje, čez vse te griče, vsa pota tja do kolodvora, ko jo pojde čakati . . . In kolodvor sam je bil ves prepleten ž njimi kakor s stobojnimi girlandami in vihrale so visoko gori izmed kupule in pozdravljale daleč tja na zahodno stran in čakale, da se pripelje kraljica . . .

In zdaj je bila tu . . . In vse girlande so bile popadale uvele v prah, po tleh . . . In zato je strmel žalostno ven v to črno noč, na to hrumečo ogromno reko, ki se je valila mimo njega tja doli na južno stran, in na pramen iz svetilnika tam daleč na vzhodu, ki se je plazil vedno bolj zaspano mimo njega, čim divjeje so goreli bliski . . .

Zrak se je bil shladil in leden mraz mu je stresel celo telo. Vzravnal se je naglo in zaprl okno.

(Dalje prihodnjič.)

Pismo.

»Predno pomladi se mesec,
srečno bo končano vse . . .
zopet se povrnem k tebi,
moje ljubljeno dekle!«

Pisal lepi je nevesti
iz bojišča ženin mlad,
v njeni duši je vzcvetelo
tisoč, tisoč zlatih nad.

In šivale, pletle, vezle
so družice noč in dan,
a v predalcu se iz mirte
belil venec je krasan.

Predno ščip je nov zasvetil,
bilo je končano vse —
ob tkanini, belem vencu
zaihtelo je dekle . . .

Kristina.

Snov za novelo.

Spisal dr. Ivo Šorli.

(Dalje.)

2.

rugi dan popoldne jo je čakal, kakor sta se bila dogovorila, ob vhodu v senčnat dreved, ki se je vil daleč doli ob morju. Prišla je vsa vesela in pomladanska in presrčno se je oklenila njegove roke. Srečavala sta sprva precej ljudi, a bolj ko sta se oddaljevala od mesta, bolj je bilo samotno.

Vsakotoliko se je ustavila in se ni mogla nagledati zlate gladine. Oči so ji bile sanjave in mehke, obrazek rožnato zardel, in njemu se je zdelo, da še ni videl bolj dražestnega bitja na svetu.

Prišla sta do ovinka, ko se je pot obrnila za brdo in je izginilo mesto za njima. Morje se je popolnoma odprlo in oči mu niso več videle ne konca ne kraja. Sedaj je obstala in se naslonila na visoko skalo za seboj. Prijela ga je za obe roki in mu pogledala v obraz.

„In zdaj mi povej odkrito, ali ti ugajam?“ se je nasmehljala.

„Ah!“ je vzkliknil tiho in iz vse duše in strmel zadivljen v njo. O, saj danes je bila vsa drugačna, je bila res Helena njegovih sanj in nič več ni vedel, kako je bil sinoči tako čudno potr.

Zasmejala se je in mu vrgla polni, mehki roki okrog vratu, potem pa se mu je prepustila z zaprtimi očmi, da je stiskal svoja trepetajoča ustna na njena, dokler se ji niso prsi vzbočile in zakipele, da se mu je zmaknila in potegnila z dolgim vzdihom svežega zraka vase.

„Poljubi so že pravi!“ mu je prikimala smehljaje, „a sicer sem se te mislila drugačnega.“

„Kakšnega?“ je vprašal negotovo.

„Tako . . . Ne tako resnega!“ je dostavila hitro.

Povesil je glavo. Zavedal se je, da je njegov obraz nenavadno hladen, često temen, oči ponosne in le skrivoma iskajoče in da so ga imeli ljudje za mrzlega, do ošabnosti nedostopnega. In čim bolj ga je odbijala površna kričeča živahnost teh južnih ljudi, tem bolj

je brzdal vsak svoj pogled, vsako svojo kretnjo, ubil že v prsih vsako svojo besedo, da mu je prišla čimbolj ledena iz ust. In tem bolj se je veselil svoje krute volje, ki je slednjičs kovala okrog ognja v njegovih prsih oklep iz samega mrzlo se blestečega jekla. Toda tu pri tej ženski, prvi po tolikih letih, je sam pustil, da se je raztopil oklep pod božajočo toploto njenih oči, odprl ji je sam nepremagan celo svojo plamenečo dušo; zato ga je napolnila z bolestno trpkostjo slutnja, da tega ni spoznala, da ni spoznala najboljšega v njem: jeklenega oklepa in ognja za njim, da bi ji morda bolj ugajala bedasta živahnost kakega bajaca nego njegova tiha, a globoka in žgoča strast.

„Ali naj skačem čez te skale?“ je vprašal temno.

„Ah ne!“ se je zasmejala in se mu laskajoče privila. „Ne gledaj tako temno — bojim se te!“ je vzkliknila s plašnimi očmi.

Zdaj se je spominjal, da so mu te njene plašne oči ugajale in da se je ničemurno zadovoljno nasmehnil in jo pomirjevalno poljubil, češ: nikar se me ne boj, saj sem le videti tako strašen . . . „Fej! kako sem bil smešen!“ je zamrmral temno.

In spominjal se je še več takih in drugačnih prizorov, ki so se silili bolj in bolj drzno pred njega in ki so mu bili bolj ali manj vsi tako mučni . . . Tisto njeno vedenje, ko sta bila nekega večera v šantanu! On sploh ni bil za to, da gresta v tak lokal, ki ni bil ravno primeren za mlade dame, a ona je trdila, da jo kot tujko mora zanimati tudi kaj takega. In sploh, kaj da jo brigajo ljudje! Sedla je na posebno očiteno prostor in ploskala vsaki neslanosti, čim bolj jo je rotil, naj bo vsaj mirna. Pogledala ga je začudeno, potem pa se je naenkrat obrnila proti odru in ploskala dalje. „Eh, kaj neslanost! Meni za nocoj pa ravno to ugaja!“ je vzkliknila trmasto.

In zdaj je opazila, da ima ta posebno lepe oči, drugi posebno lepe zobe, tretji posebno lepe brke, in videl je, da ji dobro de, ako se ozirajo za njo.

Nervozno se je zganil in stresel z glavo, da bi se rešil teh spominov. „Saj vem, da ni nič hudega vse to in da so tiste tihe Jerice stokrat slabše, toda kaj se potem dela v svojih spisih in pismih, kakor da je ne veseli nič več na tem puhlem, bedastem svetu!“

Planil je s sedeža in premeril z naglimi koraki parkrat svojo sobo.

Ne, res, saj ji ne more ničesar očitati! Saj ni slep, da bi ne videl, kak lep značaj ima to dekle, koliko uma in koliko duha in koliko zdravega, krepkega srca, toda — — —

„Eh, neumnosti! Kaj hočem pravzaprav?“ se je vprašal srdito in sedel zopet na svoj prostor.

Pomočil je zopet pero, ki ga je držal že toliko časa v roki in ki se je morda že desetkrat posušilo, ne da je zapisal le eno besedico. Zdaj pa je odločno potegnil in pero je zdrselo čez papir.

Toda vse zaman. To je bil že tretji list njej, odkar je bila odšla, a še se mu ni hotelo posrečiti, da bi spisal celo pismo mirno in poln sladkih sanj kakor v prejšnjih časih. Zdelo se mu je, da se je nabralo v njegovem srcu nekaj zlobnega, strupenega, kar mora iztrebiti in pometati ven, predno bo mogel govoriti ž njo zopet kakor nekdanj. Kamor je posegel v svojo dušo, povsod se je zadel ob trn, ki se mu je obesil hlastno za roko, kakor da ga je že čakal. In zato so bila vsa ta pisma tu polna strahotnega zadivljenja in kipečega jecljanja, tam polna suhoparnega karanja in jedva za silo skritega boleznega dvomljenja o njej in njeni ljubezni in celo o njenem značaju.

V vseh njenih odgovorih je videl njen začuden pogled iz šantana, tako resnično začuden, da je postal vselej iznova zbežan. „Človek božji, kaj pa hočeš pravzaprav?“ ga je vprašala v zadnjem pismu. „Jaz te ne umem več. Ali je ta sitni godrnjač, ki dene vsako mojo besedo predse in bulji v njo z nekim filistrskim drobnogledom, če pač ne lazi kak bakterija po njej, res moj prejšnji poet? Dragi moj, če dobim še kak tak list od tebe, ti pa res priporočim, da si vzemi kako skrbno vzgojeno Gretko, ki zna pripravljati dobre cmoke.“ Sram ga je bilo, a zdelo se mu je vendar, da ima on prav. „Noče me umeti!“ je zmajal z glavo. „Bog me varuj Gretke, a slednjič veljajo tudi za Heleno, Rasto gotove meje. Hm... gotove meje!... Ali jih je res prekoračila? Ali je naredila le kaj napačnega? . . .“

Stresel je zopet z glavo in se ozrl na njen list pred seboj. „Ne bodi vendar tako čuden! Glej, Pavel, saj ne zaslužim, da me karaš — — —“ Kakor da strme njene oči vanj tako vdane in dobre in čiste . . . Pretrgal je jezno vse, kar je bil že spisal in pričel iznova . . . In oprezno je segal po cvetje v svojo dušo in previdno se je izogibal trnju, a tuintam se je pokazala vendar majhna ranica in vse preveč ga je sililo, da ji jo pokaže, čeprav je takoj nato zopet ovil dehtečih rož okroginokrog . . .

Naredila se je, kakor da ni opazila, in po onem pismu je bilo zopet vse sladko in dobro med njima. Omamljale so ga njene besede in omamljala ga je vročina, ki je postajala od dne do dne bolj težka in dušecha, in glava in duša se mu je zdela kakor zavita v omotičen, zmeden sen . . . Pomaknil je bil mizo čisto k oknu in sedel cele popoldneve in večere sam doma, strmел predse, pričakoval s skoraj fizično bolečimi prsmi vsakege vetrčka, ki ga je videl trepetati sem črez valove, in pisal njej počasi in trudno in poln nejasnega hrepenenja.

Postal je bil že za vsako drugo delo nezmožen in naenkrat je začutil, da se zaduši, ako ne gre vsaj enkrat skoz hladen, zelen gozd daleč tam gori na severu. Kakor fata morgana v razbeljeni puščavi, kakor sveža oaza so stali oni zeleni gozdi na severu pred njim in mu šumeli, naj pride . . .

Naznanil je glavnemu uredniku, da mora za nekaj dni odpotovati, in brez drugega slovesa se je odpeljal.

Ona je bila že tri tedne na grajščini svoje gospode ob Dravi. Vozil se je celo noč in zjutraj je izstopil na mali koroški postaji. Vprašal je in pokazali so mu velik grad na nizkem griču. Počasi je stopal po položni cesti navzgor, a naenkrat je skočil vstran in se skrila za drevesa. Šumna družba je prišla mimo in med njimi Helena. Velik, vitek mož je korakal ob njej in ona se je smejala, glasno in veselo, kakor je on še ni slišal . . .

Okrenil se je in stopal mračen nazaj v vas ob vznožju, daleč zadaj za drugimi. Kako lepo si je bil naslikal snidenje! . . .

V gostilni so mu rekli, da pripelje gospodična vzgojiteljica vsak popoldan ob treh svoja dva gojenca skozi vas in da gredo potem na izprehod skozi gozd. Tam jo je hotel počakati, zakaj še misliti si ni mogel, da bi šel med te ljudi.

Prišla je pol ure bolj pozno in stopil ji je nasproti. Obstala je in zdelo se mu je skoraj, da se ga je ustrašila in da je bil nekam prisiljen njen sprejem. In kakor da se boji, ali misli pač dolgo ostati tu, in da bi se pač ne prikazal na gradu . . . Tako se mu je vsaj zdelo . . .

„Jaz pridem vsak dan sama z otrokoma v gozd in sem lahko do šeste tu. Saj me počakaš tudi jutri . . . in vsak dan, če ostaneš dlje časa tu?“ je hitela, ko sta se obrnila po stezi proti sredini šume.

Zgrabil ga je trmast ponos.

„Ne, žalibog da nimam časa! Drevi že odpotujem,“ je odgovoril kratko in temno.

Tedaj pa ga je prestrašeno pogledala in videlo se ji je, da jo je silno zbolelo. In dela je svojo roko v njegovo in se naslonila otožno nanj.

Molče sta korakala pod drevesi. Otroka sta se lovila že precej daleč spredaj in vse tiho je bilo naokrog . . .

Naenkrat jo je stresel buren jok in omahnila je popolnoma nanj. Objel jo je z desnico, pritegnil divje k sebi in si stisnil trdo zobe v svojo spodnjo ustnico. Ona pa je plakala vedno bolj krčevito in zgrudila bi se bila, da je ni pridržal.

Sklonil se je k njej.

„Zakaj jokaš, dete?“ je vprašal zamolklo in vendar brezkončno nežno.

„Zato . . . ker je nekaj tako strašno žalostnega nad vsem življenjem, nekaj tako strašno, strašno žalostnega . . .“ se ji je trgalo iz duše . . . „Glej, tako se ljubiva . . . tako sem hrepenela v dolgih nočeh po tebi . . . jokala sem in iztegala svoje roke za teboj in skoraj izgorela . . . In zdaj, ko si stopil ti sam predme . . . tu ven izza teh dreves — kako sem te sprejela! . . . O Bog! . . . in nisem kriva jaz in nisi kriv ti . . . O, Pavel, Pavel — kaj je to nad nami? . . .“

Spustilo se je nekaj težkega tudi nanj in nemo je strmел v globino gozda pred seboj . . . Redko so stala drevesa in le visoko tam gori so se strinjale košate veje v veličastno streho . . . Kakor da gleda v ogromne prazne, votle prsi brez dihanja in brez življenja in da se je duša iz njih izgubila bogvekam . . .

Zganil se je in molče sta stopala zopet dalje. „Preveč žalostno bi bilo oditi tako,“ je začutil v srcu.

„Ostanem še jutri in morda še pojutrnjem,“ je rekel tiho in privila se mu je s stokajočim vzklikom, polnim hvaležnosti in vdanosti.

In še dva dni je ostal in taval pod drevesi okrog, nezadovoljen in mračen, in jo pričakoval težko in nestrpno in strmел dolgo za njo, kadar je odšla, in premišljeval o vsem, kar sta govorila . . . Včasih je rekla kaj tako čudnega . . . Ne, takrat, ko je rekla, se mu ni zdelo čudno, a potem, ko je bil sam, se je dvignila zdaj ta, zdaj ona njena misel kakor iz megle pred njega, vsa tuja in vsa iz tistega treznega, resničnega življenja, kakor da bi bila prišla iz prazne, uboge duše katerega izmed teh ljudi tam zunaj gozda misel, ki bi ne bila smela nikdar v to temnozeleno, sanjavo senco tu okrog njega . . .

In ko je bil že teden dni spet sredi otrplega mesta, sredi razbeljenih kraških sten, je bila cela njegova duša še vedno izpremenjena v gozd daleč gori ob Dravi in še vedno so šumela drevesa po njej in pod njim so se vile mehke bele stezice in po njih sta se šetala s Heleno in vse tiste sanje so se zibale in skrivale tam po temnih, trudnih sencah... No, zdelo se mu je, ko je pisal njej, da mu je pero postalo čopič in da s počasno, tiho roko riše vsa ta drevesa, te stezice, te sanje, in skuša z zamaknjenim, plašno iščočim očesom, kako bi naslikal ves ta čar predse... A naenkrat ga je zaskelilo v prsih, tisto trezno, resnično življenje se je oglasilo tam zadaj nekje in tisti resnični, glasni ljudje so prišli od nekod in se šumno smejali in stopali trdo skozi svetlo tišino, ne meneč se, kako temno in nevoljno so gledala drevesa nanje nizdol... In Helena ni zdrhtela, ne, veselo in prijazno jih je pozdravila in glasno je izpregovorila ž njimi, kakor da so zunaj v življenju in ne v božjem svetišču, kjer se ne sme nihče oglasiti kakor gozd sam, ki je sam nastlal ljudem mehkega listja pod noge, da ga pač nikdo ne moti v njegovem težkem molku, ko se pogrezne v svoja ogromna, stoletna preišljevanja, v njegovem tajinstvenem, neumljivem šustanju, kadar šepeta sam s seboj, in v njegovih divjih, besnečih strasteh, kadar govorijo gromi in bliski ž njim...

Strmel je venomer predse in take nejasne, zastrte slike so vstajale in se izgubljale po njegovi duši in temna, zagonetna, gluhoskeleča nezadovoljnost s Heleno se je prikazovala in zopet skrivala med njimi in sam ni vedel, kaj mu je in zakaj čuti to čudno, tiho strast v sebi, da bi ji kaj očital, da bi jo ranil, zakaj mu je laže in laže; čim več takih besed, takih malih, strupenih kačic mu sikne iz srca...

Bilo je čudno pismo to, njemu samemu nejasno, lastnega tihega strupa omamljeno, in sam ni vedel, zakaj ga je vrgel v nabiralno skrinjico in zakaj je bil pri tem tako čudno zamišljen... In še vedno v isti omamljenosti, omamljenosti zastrupljenca, je čital njen odgovor in z neznano slastjo je strmel v to potrdilo, da so vse kačice pičile in da je njeno ubogo srce vse krvaveče in bolno. — In stopil je k temu srcu in ga začel obračati počasi in s tresočimi se rokami in ga ogledovati od vseh strani — tedaj pa je zašumelo morje zunaj pod oknom, zašumelo in zabučalo, da je preplašen obstal... In stopil je k oknu in gledal ven in bilo mu je, kakor da mu veje vihar do globin njegove duše in jo stresa do temeljev... In začutil se je hipoma tako samega in ubogega in

ustrašil se je, kako je mogel trpinčiti to edino srce na svetu, ki ga je ljubilo in se je zato zvijalo sedaj v bolečinah pred njim . . .

Stresel je odločno z glavo in duša mu je postala naenkrat vsa svetla in z odprtim, jasnim, daljnim pogledom na vse strani. In sedel je in ji spisal pismo polno luči in zdravja in moči in ji za-trjeval, da je zapisal vse tiste čudne besede le v svoji živčni raz-draženosti in razdrtosti . . .

Odslej ni zopet nič več motilo sladke ubranosti njunih duš, a spomina onih ur in vseh onih mračnih čuvstev, ki so se ga bila polastila doslej še vedno, kolikorkrat sta se razšla, se ni mogel iz-nebiti več in zaman se je vpraševal, kaj mu je bilo posebno tiste čase po vrnitvi s Koroškega. Zakaj on sam ni mogel verjeti, da so mu bolni živci pričarali od zunaj one slike pred oči — preveč jasno se je zavedal, da so mu prisikale vse te strupenosti globoko iz duše in da mora biti tam notri nekaj, česar še sam ne pozna . . .

(Dalje prihodnjič.)

M i r t e.

I.

<p>Tam po polju, ravnih njivah ajda je cvetela, a v naročju mojem mirta snežna je drhtela.</p>	<p>Izza gor mi zlato solnce se je prismijalo moje svetlo-sivo krilo z biseri potkalo.</p>
---	---

In globoko v srce moje
žarki so se skrili —
vroči, da v naročju cveti
meni so sahnili . . .

II.

<p>Sveč je šest svetlo gorelo na oltarji, plašč Madonin lesketal se v solnčno-zlati zarji.</p>	<p>Ti pa si mi dal desnico, krepko rekel: „da“! — in tedaj šele začutil svet je, da sem tvoja vsa.</p>
---	--

Snov za novelo.

Spisal dr. Ivo Šorli.

(Dalje.)

e pred enim mesecem je bila prišla. Vila grofa Callarija je bila na tej strani, zato sta se izprehajala najrajši po drevoredu ob morju kakor tedaj spomladi. Za ovinkom, kjer so se skrili zadnji tovarniški dimniki in jambori na ladjah v pristanišču, sta vselej sedla in gledala na široko morje pred seboj, in če je Helena le količkaj utegnila, sta počakala, da se je solnce pogreznilo daleč tam doli v valove, predno sta se vrnila v mesto.

A vsak dan je ni bilo. Zdaj je morala s svojo gospodo v to, zdaj v ono družbo. In Pavlu se je zdelo, da sprejema rada taka povabila in da je srečna med temi ljudmi. Z nekim posebnim izrazom mu je naštevala imena visokih oseb, s katerimi je bila včeraj tu ali tam, in z vidnim zadoščenjem je omenila često kakor le mimogrede kak poklon tega ali onega velikaša.

Nekega dne jo je srečal sredi teh ljudi in ob njeni strani je stopal zopet oni mladi mož, ki ga je videl že na Koroškem. Zaskolelo ga je in obrnil se je vstran, da bi ga družba ne opazila. „Če jo pozdravim, se zlaže, da sem najmanj kak svetnik!“ je zamrmral temno. Drugi dan pa je začela sama pripovedovati, da je prišel včeraj neki baron Windberg s Koroškega, ker si hoče na jugu utrditi zdravje, in da je star prijatelj njene gospode in da ga pozna ona že iz poletja. Pavel je bil prepričan, da je že dlje časa tu, in zadelo ga je še bolj neprijetno, da se Helena opravičuje, a molčal je in se naredil, kakor da ga vse to nič ne zanima. Ni bilo to, kar je občutil, ono, kar imenujejo ljudje navadno ljubosumnost. Tudi če se mu je za hip posilila misel, čemu hodi neki ta baron za njo, kake namene ima in ali morda Heleni vendar ne laska le preveč, da je prišel tako daleč za njo in bi jo to slednjič lahko zmotilo, se je moral vendar vselej umakniti vsak sum, če ji je pogledal v obraz. „To dekle ne, more pasti, ako samo noče! Če bi jo pa zasnužil resno in bi se ona odločila zanj, no — kaj se hoče? . . .“ Dalje ni mislil, in kar ga je razjedalo, je bilo edino to, da je on

tako boren in neznamen proti tem ljudem iz velikega sveta in da je kakor usmiljenje, če stopi Helena doli k njemu.

Samo čutil je to, ker v resnici ji ni mogel ničesar očitati. „Pojdiva, duša, pojdiva ven izmed ljudi — vsega sem že sita in ves dan se veselim ure, ko smem vreči krinko z obraza in se pogovoriti s teboj, kakor mislim in čutim,“ mu je rekla včeraj, ko mu je prihitela z lahkimi koraki nasproti in se oklenila prisrčno njegove roke. In pomirjen je bil in verjel ji je, toda ko je bil sam, je grizla zopet bolesta razdvojenost po njem in sam bi ne bil mogel reči zakaj . . .

Sedela sta zopet zunaj ob morju.

Nebo je bilo posebno jasno in morje tako mirno in svečano... Trop belih galebov se je grel na visoki skali pred njima in vedno redkeje se je kateri leno zazibal parkrat nad vodami in prisedel potem zopet tiho k svoji družbi. —

V tistem hipu se ni zgenilo nikjer nič v brezkončnosti in Helena je vzela njegovo roko in jo nežno božala. Ozrl se je nanjo in si mehko pritegnil njeno glavico na prsi.

„Včasi je vendar lepo, Pavel!“ je šepnila komaj slišno, kakor da se boji še ustnice premakniti v tem čudovitem pokoju . . .

Prikimal je zamišljeno in se sklonil k njej in jo poljubil gorko in strastno.

Čutil je, kako mu je odgovorila najprej z rahlim pritiskom, a se mu naenkrat odmeknila.

„Vidiš, zdaj bi me ne bil smel poljubiti! Tako vsaj ne!“ je vzkliknila nehote.

„Zakaj ne?“ je ostrmel.

„Zato . . . Ne vem . . . Ali ne čutiš sam?“ je vprašala še bolj tiho.

Povesil je glavo . . . Da, čutil je globoko notri, da ta burni poljub pravzaprav ni spadal v vse to, kakor je bilo okrog njiju in v njiju v tem hipu. Njena glavica je bila na njegovih prsih, njegova roka je mehko počivala v njeni, morje je molčalo in golobi so dremali... Toda — — moj Bog! — — —

„Ali čutiš?... Kaj ne, da čutiš zdaj?“ je zašepetala jedva slišno.

„Da! In žalostno je, da čutiš ti to tako natanko,“ je pristavil temno.

Prikimala je, ne da bi ga pogledala.

„Sploh, Pavel . . . Jaz premišlujem često o tem . . . Ti večkrat nisi zadovoljen z menoj, jaz čutim vsakokrat to . . . Glej, duša

moja!“ je vzkliknila nekoliko glasneje in kakor proseče in se vzrav-
nala višje ter mu ovila levico okrog vratu. „Bodiva si popolnoma
odkritosrčna v tej uri in dogovoriva se o tem, — morda bo nama
obema v srečo . . . Ti pogostoma nisi zadovoljen z menoj in jaz
ne s teboj . . . in oba ne veva zakaj . . .“

Tiho presenečenje se mu je prikazalo za hip na obrazu, a se
umaknilo takoj globoki, težki resnobi. Strmela sta oba za trenotek
molče predse . . . Zopet se je bil dvignil eden izmed galebov s
skale, se zakročil neslišno nekaterikrate v zraku in se spustil zopet
počasi navzdol . . . Sledil mu je z izgubljenim pogledom, a se
potem zdrznil po vsem telesu.

„To ni dobro, da se tega zavedaš,“ je ponovil zamolklo.

„To ni dobro, da se tega zavedava oba, ti in jaz!“ je poudarjala
počasi. „Premišljevala sem veliko o tem . . . Posebno potem, ko sem
te tako čudno sprejela tam gori v onem gozdu, sem veliko premiš-
ljevala in zdi se mi, da je nekaj zelo tragičnega v najini ljubezni . . .“

„In zdaj je obema hudo, ko govoriva o tem!“ je opomnil
votlo in nevoljno in se ji ozrl v obraz.

„Da, duša zlata, zdaj je obema hudo,“ je prikimala in se privila
k njemu in ga poljubila brezmejno nežno in vdano . . .

„Ta je bil na mestu!“ se je nasmehnil prijazneje.

„Da, ta je bil na mestu!“ je pritrdila živahno. „In kaj ne, zdaj
bi si rekla kmalu, da sva dva neumna sanjarja, ki si res po nepo-
trebnem greniva to mlado srečo, in v sladkih poljubih bi pozabila,
da je nama bilo hip poprej tako težko? . . . A kaj bi to pomagalo?
— Varala bi sama sebe! . . . Kajti še in še pridejo ure, ko se bova
gledala mračno in tuje in se bodo nama valile po duši skoraj so-
vražne misli drugemu proti drugemu . . .“

„In misliš, da drugi ljudje nimajo takih občutkov?“ se je oglasil
zopet čez nekaj časa. „Drugi ljudje, ki ne slišijo trave rasti?“ se je
nasmehnil.

„O da, imajo jih, celo vsi jih imajo!“ je vzkliknila. „Imajo jih,
ker temeljijo že v človeški naravi. Imajo jih, a se jih ne zavedajo,
ker niso nikdar iztikali po svojih prsih in je v njih vse topo. Spro-
se, stepejo se celo, opsujejo se z najljutejšimi, najstrupenejšimi
psovkami, a potem je zopet vse dobro . . . Saj si čital Kreuzerjevo
sonato! . . . Glej, to je tragično, da se midva zavedava vsega tega,
da poznavava vzroke — — —“

„Jaz pa mislim, da to ravno ni tragično!“ jo je prekinil na-
enkrat in strastno, kakor da je šele sedaj prišel zopet k zavesti.

„Silno si me presenetila in izprva sem bil kar omamljen!“ je viknil še bolj ognjevit. „Niti slutil nisem namreč, da tudi ti čutiš s tako natančnostjo vse to . . . To se pravi,“ je ustavil samega sebe, „meni samemu še vedno do tega trenutka ni jasno, kaj je vse to, kar peče včasih tako v prsih. A zato te ne ljubim nič manj in še bolj trdno verujem v najino srečo. Ali ni prav, da sta se dobila ravno dva človeka, ki si skušata dati račun o najbolj tajinstvenem trepetanju svojih src, o — No, zakaj ne?“ je vprašal začudeno, ko je zapazil, da je zmajala pri njegovih zadnjih besedah z glavo.

„Tudi o tem sem že premišljevala!“ je odgovorila. „Tudi to sem že vpoštevala, da sva namreč oba duševno popolnoma razvita, preveč razvita. In baš to se mi zdi tragičen moment v najini ljubezni, to, da stojiva tu oba na isti višini . . . Vem, da me nadkriljuješ v stoterih stvareh, z vsem občudovanjem gledam k tebi navzgor, veruj mi, Pavel, toda kar se tiče tega, rekla bi — čuvstvoslovja, sva si oba enaka in se bova zasledovala vse življenje.“

„In ali to ni dobro? Ali ni dobro, ako bova vedela, da niso vsa ona morebitna ohlajenja, odtujenja, naveličanja, potrnosti nič drugega nego naravno opešanje duševnih sil, reakcija na izbruhe vse moči pretresujočih strasti, odmor v nabiranje nove ljubezenske energije? Ali ni bolje, če počakava mirno novega vzdrhtenja in vzkipenja, ne pa da bi se bedasto nadlegovala s prisiljenimi, neiskrenimi ljubeznivostmi ali celo omadeževala svoji duši s surovimi brutalnostmi in s tem ubijala in slednjič, kakor vidimo pri drugih ljudeh okrog sebe, ubila svojo ljubezen? In ali ne bova znala ravno radi svoje razvitosti uživati tem bolje in tem više, če pride potem dan, obrobljen od takih temnih dni, ki bo kakor zlat kelih, poln solnčne poezije . . . In ali ga ne bova znala potem ravno midva izpiti do dna?“

„Morda praviš prav, morda ne!“ je skomizgnila zamišljeno. „Ničesar ti ne vem več ugovarjati, a v srcu čutim vendar, da ni prav, da sva oba taka.“ — — —

„Potemtakem bi si ti želela neumnega moža? Recimo, da bi bil — jaz bolj neumen?“ se je nasmehnil.

„Ne!“ je zmajala počasi. „Da bi bila — jaz bolj neumna! Ti bi bil vsaj srečnejši, če dobiš bolj vsakdanjo žensko . . . Vedel bi, kdaj moraš biti ž njo strog, kdaj ljubezniv, kdaj usmiljen, in čeprav bi ne umela, in ravno ker bi ne umela vsega tega, bi ti bila brezkončno hvaležna in trepetala bi pred teboj in te ljubila kakor Boga.“ —

„A jaz ne maram tega!“ je vzkliknil nervozno. „Jaz nočem biti Bog, ker je to neznosno dolgočasno! Ali še ne razumeš, kaj si mi ti? Ali ne veš, da so se v tebi utelesile vse moje sanje, vse hrepenenje mojih mladih dni, da — poezija sama, tako da bi brez tebe ne bil več poet! . . .“

Objel jo je burno in jo stisnil k sebi, da je zaječala.

„Saj si tudi ti meni vse na svetu!“ je vzdrtela kakor omamljena in kakor da jo je prepričal njegov poljub, da so vse to same nespametnosti.

„In vendar si mi naredila srce tako težko!“ ji je očital mehko-nevoljno.

„Saj je tudi meni hudo!“ je vzdihnila in žalostno oko ji je splavalo daleč tja čez valove. „Glej, in to je ravno tragično, da se mučiva . . . Ne to, da sva si povedala vse to, saj to bi si bila itak prej ali slej, če ne ustno in naravnost, pa v katerem svojih spisov, ampak to, da čutiva to disharmonijo, ki je med najinima dušama, kakor je med vsemi dušami na svetu . . . Čudno je to!“ je zmajala še bolj zamišljeno. „Nikogar ne boli, ker nima nihče na svetu njemu popolnoma enakega obraza — po enakih dušah se nam hoče pa tako silno! . . .“

„Ah, pojdi, pojdi, pustiva že vendar ta pogovor!“ se je nasmehnil nekoliko prisiljeno in že se je nagnil, da bi jo poljubil, a odmaknil se je naglo in v srcu je začutil plehak okus.

Zapazila je, kaj je hotel, in se zasmejala.

„Vidiš! — saj je vse zaman. Preveč sva — modra . . .“

„In premalo — pametna!“ ji je prikimal resno.

„Pojdiva!“ se je dvignila.

„Danes naju solnčni zahod ne bo zanimal več!“ je pristavila nenaravno brezbrizno.

Stopala sta molče proti mestu in oba sta čutila, da bi bilo banalno govoriti.

A naenkrat mu je prišlo nekaj na um. „Najbolje je, da še to danes opravim!“ si je prikimal. Tolikokrat se je bil že namenil, a vselej mu je postalo mučno, ko je bilo treba začeti.

„Helena, jaz bi danes rad s teboj še nekaj odpravil, kar me že dlje časa teži!“ je pričel.

„Namreč?“

„Glede najine bodočnosti. Ali se ti ni zdelo že čudno, da o tem še nisem govoril jasne besede s teboj?“

„Saj te tudi nisem po ničemer vprašala!“ je skomizgnila malomarno.

„Prej si rekla ti meni, naj bom odkritosrčen, zdaj rečem to jaz tebi, Helena!“ je poudarjal resno. „Vsaka ženska se bo slednjič vprašala, kak naj bo konec zveze z možem, ki ga ljubi. In ti si se gotovo tudi!“

„No, dobro!“ je prikimala in gledala predse.

„In kako se ti zdi, da je z menoj, recimo naravnost: koliko dohodkov da imam?“

Hotela je očitvidno odgovoriti zopet kakor prej, da se v to ne vtika, a umolknila je za hip in potem rekla počasi in mirno:

„Kot sourednik pri takem listu imaš gotovo lepo plačo.“

„Hm!“ je prikimal in stopal potem precej časa zraven nje ter iskal besed, kako bi nadaljeval. Slednjič se je odkašljaj in se obrnil k njej.

„Dovoli, da ti razložim vse po vrsti — tako bo najbolje . . .

Kakor veš, sem študiral tri leta medicino. Hm, slabo sem bil zadel. Pravo bi bil morda izvršil in danes bi bil že kak odvetnik, kajti imam včasih trenotke, celo mesece, ko bi se mi ljubilo učiti, kar kdo hoče, a da bi bil redno zahajal k predavanjem, prav gotovo, vsako uro, v to sem bil veliko preveč len in zjutraj tudi navadno preveč — zaspan. Z eno besedo, spoznal sem po treh letih, da ne bom nikdar doktor medicine, izgubil sem bil vse podpore in kredit so mi izpodkopali — moji občudovalci. Bil sem namreč že takrat precej znan in vsakdo, ki je bil tri noči na Dunaju, je pripovedoval doma z velikim ponosom, da je popival z menoj neprestano šest noči in me sedmo jutro nesel na lastnih ramenih brezzavestnega domov. Pametnim ljudem nisem še zameril ne, ako niso hoteli taki barabi niti posojevati niti podpisavati menic. Tako sem bil torej prisiljen, da sem postal žurnalist. Spočetka mi ni šlo od srca, a vživel sem se kmalu in eden izmed akcionarjev me je sprejel pod svoje osebno varstvo. Živel sem dobro tiste čase, poplačal pošteno svoje dolgove do zadnjega vinarja, naročil včasih fantom kak sodček piva in pomagal marsikomu — res, ne da bi se hvalil! — do tega, da ga smem danes prav spoštljivo pozdraviti in da se moram čutiti prav posebno počaščenega, če vzdigne kazalec do roba svojega klobuka in reče „Servus!“ . . . No, in kakor sem ti nekoč že pravil, so sklenili pozneje isti akcionarji, da ustanove za južne dežele in za trgovino tu spodaj velik list, in jaz sem dobil takoj ponudbo, naj sprejmem uredništvo umetniškega oddelka . . . Življenje je tu cenejše, moji dohodki boljši in danes bi bil gospod, da nisem bil tako nepreviden in podpisal nekemu znancu menice za deset

tisoč kron ‚kot porok in plačnik‘. Lotil se je bil lepega podjetja in možev pogum mi je ugajal. Poleg tega je bil moj podpis potreben le zaradi formalnosti, kajti vsako škodo je obljubil trpeti njegov svak, premožen trgovec. In zdaj — eden, dva, tri: mož je nenadoma in nezavarovan umrl, podjetje se je zrušilo in potegnilo še svaka v vrtinec, da je faliral, in čez noč sem bil — jaz dolžan deset tisoč kron . . . In zdaj plačujem, da sem ves črn, in bom plačeval še dve leti. Ostaja mi komaj toliko, da sam živim, in še dve leti, Helena, najmanj dve leti — — —“ Umolknil je in obrnil oči v tla. Vedno mučnejše mu je bilo to pripovedovanje; proti koncu je govoril bolj in bolj naglo in le še sunkoma že in zdaj se mu je zdelo, kakor da stoji kot velik hudodelec pred sodnikom.

„Ti revež!“ je zaslišal Heleno in ozrl se je po strani v njo. Sočuten je bil njen obraz, a zdelo se mu je vendar, kakor da izraža tudi bridko razočaranje . . . Mehko jo je pritegnil k sebi in jo pobožal po licu.

„Pogum, Lenkica! Pomagala si bova še ta kratki čas, kakor bova mogla, potem pa naju čaka sicer skromna, a vendar lepa prihodnost. Midva se pač oba zadovoljiva z malim . . .“

„Zdaj je vse dobro!“ je rekla prijazno. „Jaz itak rada ostanem še nekaj časa v svojem poklicu. Nič hudega mi ni in ti praviš tudi, da imaš, kolikor potrebuješ. Zaradi mene ti torej res ne sme biti hudo! Kaj ne, da ti ni, moj Pavel?“

In privila se mu je smehljaje in ga ljubo poljubila.

„Glej, in praviš, da bi midva ne bila srečna!“ ji je očital mehko.

„Ah, to se včasih le tako reče!“ se je zasmejala in se naslonila gorko k njemu.

In stopala sta počasi proti njenemu domu v prisrčnem, toplem pogovoru. In ko sta se ločila pred vrati, se mu je zdelo, da je ni imel še nikdar tako rad.

Z veselim, pogumnimi koraki se je vračal domov. Morje je še vedno molčalo, samo na bregu so se igrale cele vrste nežnih, malih, belih valčkov, ki so se prekopicali drug čez drugega in se skrivali med gladkimi kamenčki in se smejali in žlobudrali kakor ljuba, nedolžna, srečna deca . . .

(Konec prihodnjič.)

Snov za novelo.

Spisal dr. Ivo Šorli.

(Dalje.)

4.

rilo je mrzlo okrog oglov in v zraku je žvižgala burja visoko in hudobno in dražila in hujskala morje pod seboj, da je rjovel in butalo noč in dan v trepetajoči, zdivjani strasti ob skalnate bregove, ki so hladno odbijali te brezumne napade . . .

Že ves teden se nista videla in Pavel je hodil nemirno po svoji sobi gori in doli. Potem pa je sedel in ji pisal že drugo pismo v teh dneh.

„Zdaj mi je dovolj, Helena! Vem, da v takem vremenu nihče ne hodi rad izpod strehe, in zato ti tudi nisem štel v zlo, da nisi prišla na sestanek v nedeljo, toda dva, tri stavke sem gotovo smel pričakovati od tebe. Z eno besedo, dekle: — ti se mi umikaš . . . Od onega dneva pred dvema mesecema, ko sva sedela tam zunaj za ovinkom in sem ti potem razložil svoje gmotne razmere, — si se sploh mnogo, mnogo izpremenila . . .“ — „Naj le ve, česa jo dolžim!“ je zamrmral in pomislil za hip, kaj naj ji še reče. In pomočil je iznova in nadaljeval: „Ne misli, da ne vem, kaj to pomeni! No, nič ne de, ne bom te prosil niti z eno besedo, da ostani, — samo to: če že misliš iti, pojdi hitro! Mene pač ni treba pripravljati in ponosno odklanjam vsako usmiljenje!“

„Toliko, kar se tiče mene. Glede tebe pa sem čul, da se baron Windberg ne gane več od tvoje strani. Glej, sijajno življenje te čaka, — veruj, da govorim brez vse zagrizenosti! — če misliš, da boš srečna, ne oziraj se name! . . .“

Sklenil je in oddal list služkinji. „Samo negotovosti ne strpim!“ je udaril nervozno ob tla. „Če mi odgovori, da je izvolila barona, bom vsaj videl, da je pač taka, kakor sem jo sumil že spočetka. Beračil pa jaz nisem še nikdar!“ In vzravnal se je ponosno.

Sedel je zopet in si podprl glavo z desnico. In spomnil se je zopet male Anice v upravništvu, tega skromnega, tihega dekleta s prelepimi, otožnimi očmi, ki so se obrnile vedno vanj, kadar je šel mimo . . . „Nazadnje!“ je skomizgnil in si gladil počasi svojo svetlo, rjavo brado . . .

Že drugi dan pa je prišel Helenin odgovor. Z mirno roko je prerezal zavitek in čital.

„Seveda sami duševni vzroki!“ se je nasmehnil skoraj veselo, ko je končal. „Lepi pokloni za barona, če bi on to vedel . . . Vse skupaj se namreč pravi: ‚baron je dovolj neumen, da bom lahko srečna ž njim‘ . . .“

Vtaknil je list v žep in stopil k zaprtemu oknu. Ogromen val je lomastil ravno sem iz ozadja bliže in bliže in podoben je bil nerodnemu širokoplečnežu, ki bi klical vsem manjšim tovarišem, naj le gredo ž njim, on da bo že pokazal onim trem skalam tam pred bregom, kaj da se pravi to: pogum in moč . . . Pavel ga je spremljal pazljivo s svojimi očmi in veselo se mu je storilo, ko si je orjak razčesnil glavo in se zvalil brez moči v penaste globine . . .

Potem pa se je obrnil in stopal počasi po svoji sobi med oknom in vrati.

Posegel je zopet v žep in poiskal ono mesto: „Vendar pa bi iskreno želela, govoriti še enkrat s teboj. Potrebo čutim, da se ti opravičim obširneje, nego je to mogoče na papirju, zakaj bolelo bi me, če bi me ti obsojal. Jutri od šestih zvečer dalje bom popolnoma sama doma in potrkaš lahko naravnost na moja vrata.“ „To se pravi, da ne bi rada, ako bi me kdo videl . . .“ —

„Hm, zakaj bi ne šel? . . . Zanimivo bo vsekakor“, se je zopet nasmehnil. „Najbrže neumna komedija . . . Glavno vlogo prepustim pa vsekakor njej.“

Naslouil si je čelo na mrzlo šipo in se zagledal vnovič ven . . . Zdelo se mu je, kakor da se je bilo morje nekoliko umirilo, a zato je bilo le še bolj temno in neveselo, tako kakor nebo nad njim . . . In naenkrat je začutil bolešno hrepenenje, da bi se mu razlila ta brezupno žalostna slika tu zunaj v dušo, in prepustil se je s sklonjeno glavo njenemu mračnemu vplivu . . . In bolj in bolj se je zavijalo vse njegovo življenje v tako zamolklosivo, beraškoborno haljo in stalo revno, zapuščeno, trepetajoče, samo daleč zunaj sredi brezkončne, prazne planjave. Nikjer žarka, nikjer tolažbe in po sredi mrtva stezica, izgublajoča se tja nekam na megleni horizont . . . In počasi mu je zdrknila solza čez lice in za njo še druga, tretja . . . Nobene jasne misli in nobenega določenega čuvstva ni bilo več v njem, mračna brezkončnost tam zunaj ga je bila vzela rahlo v svoje naročje in pogreznil se je bil brezzavestno in popolnoma v njo . . . Samo še spomin nanjo, na Heleno, je zatrepetal čez nekaj časa nejasno v njem in zakril si je oči . . .

„Glej, tam gre ubožica . . . bogve zakaj . . . Potem pa pride taka strašna ura, ko bo jokala ravno tako nad svojim izgubljenim življenjem, strmela ven v daljo in ne bo več nobene zvezde in nobene tolažbe . . .“

Šele čez dolgo se je vzravnal počasi in trudno se je oblekel v svoj plašč. Namenil se je ven, v družbo, da pozabi, da ga zdrami življenje iz te težke otrplosti.

Vrnil se je pozno domov, glavo omamljeno od šumne zabave in pijače, in pogreznil se je takoj v topo, globoko spanje.

Drugo jutro pa se je zbudil miren in hladen in tudi popoldne je delal z mrko odločnostjo. Samo včasih je potegnil uro iz žepa, da bi ne zamudil.

Tri četrti na šest je vstal in se napotil k Heleni. Vedel je, kje je njena soba, in bilo mu je zelo ljubo, da ni bilo nikogar ne med vrati, ne na stopnicah.

Potrkal je tiho in vstopil. Na mizi je stala zeleno zastrta svetiljka in šele čez hip je zagledal Heleno, slonečo ob oknu in strmečo ven v noč.

„Dober večer, Helena!“ je pozdravil prijazno in neprisiljeno. Obrnila se je počasi in gledala v tla.

„Hvala ti, da si prišel!“ je rekla tiho.

„No, zakaj pa bi ne? Ne sicer za to, radi česar si mi pisala, namreč da bi se opravičila pred menoj, kajti tega res ni treba, — jaz te razumem, ampak . . .“

„Ti me razumeš?“ je zategnila in se ozrla prvič v njegov mirni obraz.

„No, moj Bog! Samo preveč moder ne sme biti človek, pa vse razume!“ se je nasmehnil pomenljivo.

Lice se ji je stemnilo in počasi je zmajala z glavo.

„Ti hočeš reči, da me je zmotilo baronovo bogastvo in blagori, ki me čakajo?“ je vzdihnila trpko.

„Veš kaj, draga moja!“ — njegov glas je postal naenkrat oster in leden, — „to je popolnoma tvoja stvar, kaj te je zmotilo, — jaz sem prišel, da se poslovim od tebe in da se ti zahvalim za ta lepi, zadnji sen svojega življenja . . .“

„Ti si krut človek, Pavel!“ je vzkliknila bolestno po kratkem molku.

„Krut? Ta je pa res lepa!“ se je zasmehal strupeno. „Ali naj se zdaj razjočeva drug drugemu na prsih, ker je življenje tako žalostno, tako strašno, strašno žalostno?“

Spomnil se je naenkrat njenih besedi, ki jih je govorila takrat tam gori v gozdu ob Dravi, in z ljuto strastjo jih je pačil skozi stisnjene zobe.

Molčala je kakor omamljena, a nato se je ozrla vanj, pol kljubujoče, pol usmiljenja proseče.

„Ti mi to slovo jako olajšuješ, Pavel, in hvaležna bi ti morala biti, ako . . .“

Glas ji je odrekel in oprla se je trudno ob stolico kraj sebe.

Ozrl se je s široko odprtimi očmi v njo in žila na čelu se mu je napela. Jeza, ljubezen, ki je zagorela zdaj naenkrat zopet z vso silo v njem, sum, da je vse to le sentimentalni patos, hrepenenje, da bi ne šla od njega, tiho, vroče poželenje po tem kipečem mlademu telesu, — vse to se je bilo zgrabilo v njegovih prsih v ljuto borbo, da je zahropel, kakor da ga nekdo duši . . .

„Kaj hočeš pravzaprav od mene?“ je jeknil hripavo, pretrgano.

A potem je planil burno na noge in jo zgrabil za obe roki.

„Ali hočeš vendar ostati moja? Povej, Helena, povej!“ se je sklonil k njej.

Povesila je glavo še niže in molčala.

„Helena!“ je vzkliknil bolešno in nepopisno nežno.

In počasi je zmajala z glavo in komaj da je slišal:

„Ni mogoče, Pavel“.

Smrtna bledoba mu je šla čez lice in krepka postava se mu je za hip ušibila. Potem pa so zdrknile njene roke iz njegovih in oddahnil se je globoko.

„Dobro!“ je rekel trdno. „A zdaj pa res ne vem več, kaj naj delam še tu!“

Snel je droben prstan z mezinca in ga ji del v roko, a padel je na tla, otožno zazvenel, zavrtel se v dveh velikih kolobarjih po sobi in se izgubil nekam pod omaro v kotu . . .

„Mi li daš roko v slovo?“ jo je vprašal nekoliko prijazneje ter ji nudil svojo desnico.

A stala je še vedno nepremično pred njim.

Skomizgnil je z ramami.

„Pa z Bogom torej, Helena!“

In obrnil se je proti vratom.

„Ne tako, Pavel!“ je vzkliknila naenkrat. „Ne tako . . . tako prozaično! . . .“ je dodala nestrpno.

Okrenil se je in največje presenečenje se mu je čitalo na obrazu.

„Prozaično?“ je ponovil zateglo. „Ampak, duša človeška, — kaj pa hočeš pravzaprav? A, ti bi rada — kakor je v romanih?“ se je zasmel.

„Ti, saj najina ljubezen bi bila res snov za kako novelo!“ je nadaljeval po kratkem molku z zamišljenim nasmehom, kakor da mu samemu ta misel ugaja.

Kakor da jo je priklical naenkrat zopet v življenje . . . Oči so se ji zasvetile in ustnice rahlo odprle . . .

„Glejte jo! — zdaj smo zadeli na pravo struno, zdaj smo jo zbudili — — umetnico!“ se je zasmel zopet. „Torej — da se pošteno pogodiva! — kdo spiše novelo, ti ali jaz?“

Obraz se ji je zopet stemnil in ponovila je, vsako besedo poudarjaje:

„Ti si krut človek, Pavel! Da, zdaj vem, zakaj so mi bili moški v tvojih spisih, ki si jih ti hotel narediti simpatične, vedno zoprni!“ je dodala mračno, gledajoč predse.

„A? Zato najbrže, ker imajo vsi kosti in pesti, ker ne marajo stokati in javkati, ker ne marajo poklekati? Da, draga moja, če se ti hoče po tem, si pač dobro ukrenila, da si se potrudila dalje . . .“

„Ali ti sploh kaj čutiš sedaj, ko se ločiva?“ se je naslonila pred njim na stolico in ga merila s hladnosrditimi očmi.

Del je obe roki v žep in zapičil svoj pogled v njenega.

„Ti! — pravim ti, da se moram silno premagovati! Torej ti, ti, ki mene tako brezsrčno, brezobzirno zapuščaš, ti se drzneš mene izpraševati, ali kaj čutim? Človek res ne ve, ali bi se jezil ali smejal . . . Toda morda ti gre zaradi novele?“ se je ukrotil siloma in se zopet zlobno nasmehnil. „Potem je tvoje vprašanje docela opravičeno, kajti jaz sem gotovo najbolj poklican, da ti poročam o srčnih občutkih tvojega bodočega junaka. Prosim! — ne me motiti!“ je iztegnil roko proti njej, ko ga je hotela prekiniti. „Da ti torej dam nekaj navodil: Sinoči se je ta junak bridko razjokal tam v svoji hladni, samotni sobici, ko je prejel tvoje pismo, in strmel potem dolgo časa ven na tisto brezmejno žalostno morje . . . S tem pa je šla njegova žalost na vodo in zdaj, ko stoji pred teboj samo, zdaj ga nikakor ni volja, da bi ustvarjal pred teboj še konec, in sicer poetičnoobjokan konec tej historiji . . . Sicer pa — — zame tu itak še ni konca, ker ni še konec tega izgubljenega mojega življenja . . .“

Njegove zadnje besede so bile otožne, njegove prsi so se dvigale težko in bolešno oko mu je strmelo mračno v tla . . . Postal je zopet šibak . . .

Naenkrat je začutil, da je vzela njegovo roko mehko v svojo, in presenečeno ji je pogledal v oči, ki so bile vse žalostne in sočutne . . .

Vztrepetal je ves in treba je bilo vseh moči, da ni omagal.

(Konec prihodnjič.)

V pomladnih sanjah.

I.

V pomladnih sanjah vzknila je ljubav,
ko v svetih željah srca so gorela,
ko nada zlata se je razcvetela,
ko zemljo je zasnužil žar višav.

A glej, sedaj je mrtev kras planjav,
poslednja roža že je ovenela
in smrt je v dušo kraljevat prispela
s šepetom zadnjim rumenečih trav.

Brez luči išče duša belih cest,
brez upa išče, išče brez pokoja
in hrepeneče gleda lica tvoja

kot v noči val krasoto daljnih zvezd —
Umira, tone kakor tiha vest,
in vendar ne umre ljubezen moja . . .

II.

P relepe so bile te moje sanje,
čarobnokrasne, kot krasna si ti,
ki s sponami pravljíčnosladkimi
srcé zaslužnjila si dni nekdanje.

Snov za novelo.

Spisal dr. Ivo Šorli.

(Konec.)

„orej, Helena?“ je vprašal mirno.

„Kaj ne, da mi nisi preveč hud? Glej, rada bi, da bi se prijateljsko ločila!“ je prosila s tihim, mehkim glasom.

„Oziroma — poetično“ se je nasmešnil. „Vidiš, Helena, saj te razumem . . .

Če hočem namreč — prej nisem hotel! . . . Sklenila si pač trdno v svojem srcu, da sprejmeš ponudbo barona Windberga. Mož je bogat, mož je še mlad, je tudi lep in te ljubi — pretehtala si vse na to in na ono stran in storila, kar si storila. Morda še ne veš, kaj je življenje, premlada si še, da bi slutila njegovo strašno praznoto, če nimaš s čim, da bi ga izpolnila . . . Toda to je vse bogve kje tam daleč, ti pa si računala s sedanostjo in gotovostjo in se odločila tako. Da, morda celo najbrže niti sama ne veš, zakaj si se pravzaprav odločila tako,“ je prikimal zamišljeno predse in začel govoriti počasneje, kakor da se je prikazala naenkrat nova in prava misel pred njim. „Da!“ je nadaljeval, „nočem ti očitati, da si izbrala barona zavedoma radi njegovega bogastva. To bi bilo grdo in ti bi ne storila nikdar česa, o čemer si sama prepričana, da je grdo. Pripravila si si prej primerno — filozofijo. Vsi delamo tako, vsi, ki se prištevamo med boljše ljudi. Celo boljši tatovi si pripravijo svojo filozofijo in pojasnijo ti vzroke in opravičenost svoje obrti tako prepričevalno, da te je sram, ker si jih prišteval med lopove. Da, da, zdaj mi je vse jasno: tebe, dekle, je baron snubil že prej, nego sva imela oni globoki pogovor zunaj za ovinkom, in takrat si imela svojo filozofijo že dodobra izdelano. Hm, tako je torej vsa stvar! No, in jaz sem ti dal oni dan instinktivno še berglje za to tvojo modrost s tem, da sem ti pojasnil svoje materialne razmere . . . Vse, kar je bilo odlej še med nama, je bilo samo počasno pripravljavanje na smrt te najine ljubezni, kajti tvoji lepote, poezije žejni duši se je ustavljalo brutalno zadavljenje . . . In tudi zdaj se ti ustavlja, da bi se ločila brutalno — grdo . . . Jutri bo pač jutri, naj se zgodi božja volja s teboj — toda nocoj se ti hoče, da bi zašlo

solnce otožno in v žalostne oblake zavito in tiho, da bi se zibali beli galebi nad bolj in bolj mračnim valovjem, podobni srebrnim križcem na polnočnočrnem, baržunastem mrtvaškem prtu . . . Tega se ti hoče, Helena, pri najinem slovesu, take mrkolepe poezije . . . Res, veliko zahtevaš, dekle, od odslovljenega ljubimca!“

Gledala ga je s široko odprtimi očmi, kakor da ji brezkončno ugaja, kako ji opisuje ta solnčni zaton, in tiho je vzdrltela:

„Veliko zahtevam? Saj si poet!“

„Poet!“ je prikimal zamišljeno. „Saj to je!... „Morda si rekla s tem več, nego si mislila . . . Glej — saj se celo meni jasni šele zdaj počasi pred očmi . . .“

Vedno tiše in počasneje je govoril in bolj in bolj se mu je zavijal pogled v megleno kopreno.

„Hm!... kako oholo gledamo često na druge ljudi navzdol, kako oholo in usmiljeno! . . . Kakor da smo vzeli vsa človeška čuvstva v zakup prav samo zase! . . . In vendar vidimo, kako se zvijajo v pristnih, nehlinjenih, mozg pretresujočih bolečinah trpeče duše drugih ljudi pred nami . . . Da, mogoče čutijo nekoliko drugače, mogoče bolj topo, mogoče bolj nizko, če hočeš, a zato ravno huje, bolestneje, stokrat bolestneje nego mi, kadar pride nesreča k njim. Samo srečo in lepoto znamo mi morda bolje uživati.“

Postal je zopet in prikimal čez hip iznova predse.

„Poglej naju . . . Kako je to slovo! Ljubila me je nekoč ženska, ljubila, kakor me ne, bo nikdar nihče več. In oni prizor, ko sem jo zapustil! Ležala je pred menoj na zofi in se zvijala in stokala in si pulila lase, res pulila lase, tako naravno, da sem enkrat v svojem življenju sam videl, da si res in kako si pulijo obupani ljudje lase iz glave . . . Zelo zanimivo je bilo to! Škoda, da te ni bilo zraven. Ti znaš take stvari zelo lepo opisovati!“ se je zasmel strupeno.

„Toda oprosti!“ se je popravil. „Saj sam nisem nič boljši. Kvečjemu da me še vedno jezi, ker so bedaki, ki verujejo, da nas neprestano srce boli!“

Helena je bila sedla in poslušala ga je z mirnim in zelo pozornim obrazom, kakor nekoč, kadar sta razpravljala kako zanimivo vprašanje.

„Dovoli!“ se je oglasila naenkrat. „Jaz tudi ne odrekam drugim ljudem čuvstev, razen popolnoma surovim ljudem. Sicer pa — ali misliš ti, da je pri umetniku glavno, da ima dobro srce? Po mojih mislih ima umetnik lahko prav trdo srce „in glavno je, da ima — mehko dušo!“ je pristavila odločno in s prepričanim glasom. „Vidiš,

in tega ni pri neumetnikih; suroveži imajo srce in dušo trdo, zato ni umetnik nikdar surovež in surovež nikdar umetnik, dobri ljudje pa imajo samo srce čuteče, a dušo — gluho . . .“

Pavel jo je pogledal presenečeno. „Stavim, da ne ve več, da se pravzaprav poslavljava“, si je rekel. „Zanimiv pomenek — nič več! Nič več ženska — samo še pisateljica!“ . . .

„Izborna, Helena!“ je vzkliknil. „Veš kaj — midva bova še občevala! Kaj ne, da bova? To nič ne de — tudi če se ne bova več ljubila. S tabo se da res govoriti!“

„Ali si me ti sploh kdaj ljubil, Pavel? Povej odkritosrčno!“ se je nasmehnila.

„In ti mene?“ je vprašal hitro.

„Hm, menda da! Po svoje!“ se je nasmehnila zopet.

„In njega? Ali ga ljubiš? Povej mi brez skrbi!“ je silil dalje.

„To je radovednost!“ se je zasmejala. „Sicer pa ti ne vem odgovoriti. Simpatičen mi je vsekakor. Ali ga ljubim, hm? Morda sem še premlada in preveč — zdrava. Ljubezen je bolezen, in tistega, prav tistega, kar res zasluži ime ljubezen, bom jaz menda zmožna šele takrat, ko se prikažejo na mojem licu prve gubice . . . Takrat, o takrat bom ljubila! . . . Bogve, koga bom ljubila takrat!“ je vzdihnila otožnozamišljeno. „Toda zdaj povej ti, ali si me ti ljubil!“ se je zdramila.

Povesil je glavo in gledal molče predse.

„O, to je jako dober odgovor, da molčiš,“ se je zasmejala vnovič. „Ti si sploh nekoliko počasen. Čakaj, ti pa jaz povem, kako je pravzaprav s teboj. Poznam te do dna duše, bolje, veliko bolje nego ti samega sebe. In to že precej časa, tako da sem danes gotova v svoji sodbi.“

Glej, da se izrazim popolnoma natanko: ti pravzaprav nisi ljubil mene, ampak v meni — poezijo. Sam si mi to nekoč nevede povedal, ko si rekel, da se je tebi v meni utelesila vsa poezija, vse tvoje sanje in vse tvoje hrepenenje. Ustvaril si si bil v svoji duši že davno svoj ideal ženske, in ker sem jaz kolikor toliko bila podobna temu idealu, si mi pisal in si bil trdno uverjen, da ljubiš mene. Kakor pobožen kmetič, ki strmi zamaknjeno v svetega Florijana na oltarju in ne ve več, da je pravi sveti Florijan tam gori v svetih nebesih . . . A pozneje! . . . Ustvaril si si bil torej tak ideal in nehote in nevede primerjal pozneje neprestano mene ž njim, in če si dobil kje kako razliko, si se jezil — name. Ah, ti sanjar!“ Pogladila ga je ljubeznivo čez lase. „Spredele si si bil

celo mrežo iz najfinejše pajčevine po zraku, pa sem ti revica res popolnoma po nedolžnem vselej raztrgala in zmedla vse skupaj, kolikorkrat sva se le sešla. In ti si potem iznova celil in skladal in krpal godrnjaje, a vendar z neumorno potrpežljivostjo vse te nežne nitke, in čez mesec dni je bilo vse spet v lepem redu. In veselil si se otroško in mi pripovedoval v svojih krasnih pismih, kako se igrajo solnični žarki po tvojem umotvoru in kako se vse žari v mavričnih barvah. Da, veruj, da je tako, Pavel!“ je vzkliknila gorko. „Ko me ni bilo pri tebi, si se radoval nad to prelestno sliko pred seboj, nad svojim — idealom, ko sva bila skupaj, si bil — zaljubljen v me, v moje oči, v moja usta . . . A to je dvoje, prijatelj moj: ljubezen in zaljubljenost, najsi bo zadnja še tako pogoj prvi... Ko sva se pa spet razšla, so ti trgale srce disonance med najinima dušama, dokler niso zopet izzvene in so se strnile tvoje razplašene sanje zopet v prejšnjo prelestno celoto . . . Ali te nisem ugenila, Pavel? Povej, ali ni bilo res tako?“

Stala je pred njim in ga gledala pričakovaje, nestrpno.

Prikimal je nemo predse . . .

„Vidiš!“ je vzkliknila. „Ne pravim, da bi se ne bil polagoma odrekel nemogočemu in se privadil mene, kakršna sem. Preplemenit si tudi, da bi me zavrgel, ako bi jaz, denimo, naenkrat postala grda in stara, toda globokega razočaranja bi te jaz ne bila mogla obvarovati in čaka te še vedno, ako se sploh ne odrečeš ženski, ženski iz mesa in krvi — ali pa oni tam-le v zraku pred seboj...“

Občutil je globoko resničnost vseh teh njenih besedi in vso njih težo, da ni mogel izpregovoriti.

Gledala ga je in čakala, kaj poreče. Glavo je imel globoko sklonjeno, da ni mogla videti niti na obrazu, kaj se mu godi v duši. Samo globoko sopenje je pričalo, da so napravile njene besede silen vtisk nanj. Zbolelo jo je in vzela je njegovo glavo v svoje roke ter pokleknila k njemu.

„Sicer pa te imam rada, Pavel, tako rada!“ mu je govorila tiho in ga božala po licu. — „In kaj ne, da ostaneva prijatelja, najboljša prijatelja? Prihajala bom pozneje k tebi in pogovarjala se bova o vsem tem, kar umeva vendarle samo midva. Jaz vem, kaj bom dolžna svojemu možu, a tega mi ne more nihče zabraniti, da bi se ne smela zateči po tolažbo, če mi bo preveč pusto tam gori . . . Saj se ne ločiva, Pavel, in ostaneva si, kar sva si bila. Da, še več; bova si res, kar sva si v resnici, in se ne bova silila v

vloge, ki so bile slednjič, pri ostri luči vendarle res samo lepa komedija, ali kakor praviš ti, samo snov za novelo . . .“

Dvignil se je počasi in ji podal roko.

„Torej mi boš prijatelj, Pavel? Najboljši, edini prijatelj?“ ga je vprašala še enkrat proseče in mehko.

„Ne vem še danes, Helena, povem ti pozneje,“ je odgovoril zamolklo. „Dovolj je, da si ti zadovoljna. Zakaj tako slovo, vem, da ti ugaja. Kar se pa mene tiče . . . Glej, Helena, v meni luč ni tako ostra kakor v tebi . . . Veliko zasanjanega, nejasnega je tam notri . . . Ne, ne grem se obesit in mirno bom hodil dalje in niti za las me ne vrže vse to, kar sem doživel s teboj, s te moje poti. Toda zdi se mi vendar, da mi bodo ti spomini žalibog več nego samo — snov za novelo. In če jo bom pisal kdaj, jo bom pisal s svojo lastno, pravo srčno krvjo . . .“

„In zdaj z Bogom, Helena! Hvala ti za vse!“ se je vzravnal počasi in ji podal roko.

In potem se je obrnil in odšel počasi skozi duri.

Hip pozneje je slišala, kako so se spodaj počasi odprla in zopet zaprla vežna vrata . . .

Poetu.

Sami so razmajali se glasovi
v ta lepi dan,
kot golobice v solncu njih glasovi
hite črez plan.

Nad njimi, glej, oblaki se belijo
črez sneg planin.

Kaj so uzrli v dalji, da kopnijo
v morjé višin?

Iztok zapadu dobro jutro kliče
in dober dan,
blagor vsejala črez polje in grič
je višnja dlan.

Kaj bo lepote bujne tu naraslo!
Poet, boš zdrav?

Kot ovca se srce ti bo napaslo
vseh zelenjav.

Oton Zupančič.